

Уильям ШЕКСПИР

БЕХУДА ШОВ-ШУВ
Т Ў Р Т И Н Ч И П А Р Д А
БИРИНЧИ САҲНА

Черков ичи

*Дон Педро, дон Хуан, Леонато, монах, Клавдио Бенедикт,
Геро, Беатриче ва бошқалар киради.*

Л е о н а т о. Қисқароқ қилинг, ҳазрат Франциск. Фақат никоҳини ўқинг,
эру хотинлик бурчи тўғрисидаги насиҳатни кейинга қолдиринг.

М о н а х. (*Клавдиога.*) Синьор, сиз бу ерга ушбу қиз билан никоҳ
ўқиттиргани келдингизми?

К л а в д и о. Йўқ.

Л е о н а т о. Никоҳ ўқиттиргани келган, никоҳини ўқиб юборсангиз,
ҳазрат Франциск.

М о н а х. (*Герога.*) Синьора, сиз бу ерга граф билан никоҳ ўқиттиргани
келдингизми?

Г е р о. Ҳа.

М о н а х. Никоҳингизнинг ўқилишига ҳалал берадиган бирон сир
бўлса-ю, иккалангиздан бирингиз билсангиз, у дунёлигингизни сақлаш
хотири учун ҳозир айтишингизни талаб қиламан.

К л а в д и о. Сизга маълумми ҳалал берадиган шундай сир, Геро?

Г е р о. Йўқ, завжим.

М о н а х. Сизгачи, граф?

Л е о н а т о. Унинг ўрнига баҳузур айтишга журъат эта оламан: йўқ.

К л а в д и о. О, одамзод нималарга журъат қилади-я! Нималарни
қилишга ботинади-я! Қилаётган нарсаларини ўзи ҳам билмай, ҳар кун
нималарни қилмайди-я!

Б е н е д и к т. Бу яна қандай хитоббозлик? Кўнгилни чоғ қиладиган
бирон нарса топилмадими? Масалан: ха-ха-ха!

К л а в д и о. Йўқ, тўхта, монах. Ота, жавоб беринг:

Ўзингиз хоҳлаб қизингизни менга

Хотинликка беряпсизми?

Л е о н а т о. Ҳа, ўғлим, Худо менга қандай берган бўлса, шундай.

Охири. Боши ўтган сонда.

К л а в д и о. Бу қимматбаҳо эҳсон учун нима

Қилайин, қарзимни қандай узайин?

Д о н П е д р о. Узмайсан. Қизини қайтарасан.

К л а в д и о. Шаҳзода! Хўп, миннатдорликни сиздан

Ўрганай. Олинг қизингизни, тақсир.

Дўстларга чирик мевангизни берманг.

Бунинг бокиралиги алдов, ёлғон.

Қаранг, пок қизлардай қизариб кетди!

О, жодугар гуноҳ ўзини қандай

Усталик, қувлик билан яширади!

Хўш, бу қизиллик поклик аломати

Эмасми? Қайси бирингиз, юзини
Кўриб, буни пок қиз дея олмайсиз?
Лекин бунда поклик йўқ, бу қиз эмас.
Бу эр тўшагидан лаззат топган қиз.
Юзидаги ранг – номус ранги эмас,
Гуноҳ ранги.
Л е о н а т о. Бу қандай гап ахир, граф?
К л а в д и о. Бу – қизингизни олмайман, бузук қиз
Билан турмуш қурмайман, деган гап, ҳа.
Л е о н а т о. О, қимматли граф, ёшлик маъсумлиги
Устидан ўзингиз ғалаба қилиб,
Унинг поклигини ҳалок этгансиз...
К л а в д и о. Биламан нима демоқчисиз: агар
Унга яқинлик қилган бўлсам, мени
Эри деб билганидан, демоқчисиз.
Шу билан гуноҳин ювмоқчисиз...
Йўқ, Леонато, йўқ, уни ҳатто сўз
Билан ҳам йўлдан урган эмасман, ҳа.
Балки акасидек беғараз севги,
Садоқат, самимият кўрсатганман.
Г е р о. Сизга ҳеч бошқача кўринувдимми?
К л а в д и о. “Кўринувдимми”? Уял-э! Мен сени:
Фариштадек пок, гуноҳсиз; ғунчаси
Очилмаган гулдек тоза деярдим.
Лекин эҳтиросда тўймас балосан.
Ичига бузуклик шайтони кириб
Олган йиртқич ҳайвондек ўйноқисан.
Г е р о. Граф бетобми? Ғалати гап қияпти.
К л а в д и о. Нега жимсиз, шахзода?
Д о н П е д р о. Нима дейман?
Мен дўстимга топган қиз бузук, расво
Чикди-ю, шаънимга ёмон доғ тушди.
Л е о н а т о. Нималарни эшитяпман? Ё тушми?
Д о н Х у а н. Йўқ, ўнг, эшитганингиз ҳам ҳақиқат.
Б е н е д и к т. (*четга.*) Бу ердан тўй ҳиди келмаяпти, йўқ.
Г е р о. Наҳотки шу ўнг, шу ҳақиқат бўлса?!
К л а в д и о. Шу менманми. Леонато? Булар-чи? -
Шахзода, бу-чи укаси, бу Героми?
Ё кўз янглиш кўраётгандир?
Л е о н а т о. Тўғри, лекин бундан нима чиқади?
К л а в д и о. Герога битта саволим бор эди;
Муқаддас оталик ҳукмингиз билан
Буюрсангиз: у тўғри жавоб берса.
Л е о н а т о. Қизим, ҳақ-ростини айт – буюраман.
Г е р о. Ё рабби, ўзинг мадад бер! Бу қандай
Азоб? Бу қандай тергов? Нима дейсиз?

К л а в д и о. Асл отингизни айтсангиз, дейман.
Г е р о. Геро эмасми, ажабо? Бу отни
Ким қоралар экан?
К л а в д и о. Геронинг ўзи ўз поклигига
Мумкин эрур доғ туширмоғи.
Кеча кечаси ойнангиз тагида
Қандай эркак гаплашиб турган эди?
У ҳолда яхши қиз бизга жавоб беринг.
Г е р о. У вақт ҳеч ким билан гаплашганим йўқ.
Д о н П е д р о. Қиз эмас экансиз! – О, Леонато,
Сизга ачинаман; лекин номусим
Хотири қасамёд қиламанки, мен,
Укам, бечора граф ярим кечада
Қизингиз бир ифлос билан гаплашиб
Турганини кўрдик. У разил махфий
Ишидан, ҳаёсиз алоқасидан
Уялмай гапирди.
Д о н Х у а н. Уят! Гаплари
Оғизга олиб бўлмайдиган гаплар.
Ҳаёсиз, пардасиз, шарманда гаплар.
Қарангки, битта ҳам одобли сўз йўқ.
– Шундай ҳам бузуқ бўласанми, хайф-э!
К л а в д и о. О, Геро! Қалбинг ҳам жамолингчалик,
Қош унинг ярмичалик гўзал бўлса!
Алвидо, э, гўзаллар ногираси!
Маъсум чехрали гуноҳлар уяси!
Касринг билан ишқ қопқасин ёпаман,
Ҳусн-жамолдан ёмонлик ахтариш,
Малоҳат юзини кўрмаслик учун
Кўзимга гумондан парда тутаман.
Л е о н а т о. Ўзимни ўлдирай, ханжар беринглар!
Г е р о ҳушидан кетади.
Б е а т р и ч е. Йиқилганми, кўзим? Нима бўлди?
Д о н Х у а н. Кетдик! Ҳа, шармандалиги бағрига
Ханжар бўлиб санчилди. Етар шунчаси.
Дон Педро, дон Хуан, Клавдио чиқиб кетади.
Б е н е д и к т. Герога нима бўлди?
Б е а т р и ч е. Ўлиб қолди!
О, Геро! Дод! Амак, Бенедикт, Ҳазрат!
Л е о н а т о. О, тақдир, оғир зарбингни қайтарма!
Ўлим – бунинг шарманда юзига энг
Муносиб парда.
Б е а т р и ч е. Геро, Геро, Геро!
М о н а х. Кўп куйма, Беатриче.
Л е о н а т о. Нима бўлди? Ҳушига келдими?
М о н а х. Нега келмасин?

Л е о н а т о. Нега? Тавба, бутун борлиқ: “Шарманда!”
Деб қичқирмаяптими унга? Ҳали
Юзи бекор қизардим, ажабо?
– Яшайман деб кўз очма зинҳор, Геро!
Шармандаликка тоб келтириб, ўлмай
Қолишингни билсам, Геро, сени
Ўз қўлим билан ўлдирган бўлардим!
Қизим битта деб куйиб юрибман-а!
Табиат хасис деб зорланибман-а!
Битта бўлсанг ҳам ғам кони экансан!
Қайдан ҳам тушган экан сенга меҳрим?
Эшигим тагига ташлаб кетилган
Ёт гўдакни боқсам бўлмас эканми?
Майли эди, қилса ўзин шарманда.
– “Айб йўқ менда, айб номаълум қонида”
Деярдим-у, ғамсиз-дардсиз юардим.
Лекин сен – пушти камаримдан, севган
Қизимсан, бахтим, тахтим, ғуруримсан.
Сени деб ўлардим, жондан севардим,
Сен эсанг қуладинг ахлат чоҳига
Ёмон булғандинг – қорангни ювмоққа
Денгиз суви етмас, бузуқ танингни
Чиришдан сақлашга туз ҳам қилмас!
Б е н е д и к т. Ўтинам, қўйинг, хафа бўлманг... Мен ҳам
Нима деяримни билмай ҳайронман.
Б е а т р и ч е. Ўлай агар, улар тухмат қилишди.
Б е н е д и к т. Ўтган кеча бирга ётганмидингиз?
Б е а т р и ч е. Йўқ, лекин шу сўнгги кечагача ҳар вақт бўлам
Геро-ла бирга ётардим.
Л е о н а т о. Ҳа-ҳа! Тоғдан ҳам оғир гуноҳ яна
Баттар исбот бўлди шу гапинг билан.
Шахзодалар ёлғон гапирармикан?
Юзинг доғин кўз ёшлари билан
Ювган, сени жондан ортиқ севган
Граф ёлғон гапирармикан, ажабо?
Боринглар! Бўлди, ўлса ўла қолсин!
М о н а х. Менга қаранглар! Бўлар иш бўлсин деб
Атайин жим турдим. Мен қиз шўрликка
Разм солиб кўрдимки, юзидаги
Ранг гоҳ қизарар, гоҳ фаришта ранги
Каби бўзарар, ўзи тўлғанарди.
Қиз кўзларидаги ўт ўз шаънига
Ёғилган бало тошларин ёндирар,
Ўзини оқлай оларди. Бу дилбар қиз
Қасддан забун этилган эмас. Агар
Гапим ёлғон бўлса, мени нодон денг,

Ҳаётдан олган тажрибаларимга,
Китоблардан олган илму фанимга,
Ёшимга, юксак мартабам ва оппоқ
Соқолимга ишонманг.
Л е о н а т о. Бўлмаган гап!
Кўрдинг-ку: гуноҳин ёлғон онт билан
Оғирлатгиси келмай, рад этмади.
Дангал кўриниб турган гуноҳини
Кечириш билан нега хаспўшлайсан?
М о н а х. Ким у сизга ўйнаш дейишган киши?
Г е р о. Уни ўйнаш қилганлар билади. Мен
Билмайман, қизлик либосин унутиб,
Биров билан яқинлик қилганимни.
Ёлғон айтсам – Худо жазомни берсин!
Ота, бемаҳал кечада мен бирон
Эркак билан гаплашган, яширикча
Учрашган бўлсам – исбот қил, бўйнимга
Қўй, уриб ўлдир ё даргоҳингдан қув.
М о н а х. Шу, шаҳзодалар адашган дейман-да.
Б е н е д и к т. Иккитаси ору номус эгаси.
Мабодо уларни биров алдаган
Бўлса, у муттаҳам, лаънати,
Ифлослик фақат унинг кирдикори!
Л е о н а т о. Қайдам. Уларнинг гапи тўғри бўлса,
Буни ўз қўлим билан ўлдираман.
Бўхтон қилишган бўлса-чи, ишонинг,
Муттаҳамнинг таъзирини бераман.
Қоним қайнашдан қолган эмас ҳали.
Кексалик ҳам ақлимни олган эмас.
Толеим ёр бўлиб, давлатманд бўлдим.
Фиску фужур дўстлардан айирмади.
Ғаним шўр солганда бошимга, кучли
Қўлу равшан ақл топилар, албатта.
Топилади восита ҳам, дўстлар ҳам
Ғанимдан ўч олмоққа.
М о н а х. Тўхтанг. Мен бу
Ҳақда сизга бир маслаҳат бераман.
Шаҳзодалар-ку қизингизни ўлди,
Деб ўйлашди. Сиз ҳам вақтинча ҳамма
Кўзида ўлдига чиқариб туринг.
Хўжакўрсинга дафн маросими
Ўтказинг-да, хилхонангизга Геро
Номи ёзилган бир тошлавҳа қўйинг.
Л е о н а т о. Нега? Бунинг нима кераклиги бор?
М о н а х. Шундай кераклиги бор, Герога
Бўхтон қилганлар пушаймон бўлишади.

Лекин миямга келган фикримдан
Мақсад бу эмас – бундан анча катта.
Оғир бўҳтонга тоқат қилолмасдан
Қизингизнинг ўлганин эшитишиб,
Доғда қолишади, қон йиғлашади,
Ҳамма уни оқлашга киришади.
Эшикдан ўтган сувнинг қадри йўқ, ҳа.
Мабодо сув қуриб қолса-чи? Ана
Унда ўзимизни ҳар ён урамиз,
Сувнинг қадрига етмадик деб, роса
Пушаймон бўламиз. Клавдио ҳам шундай
Аҳволга тушади. Герони заҳар
Сўзлари билан ўлдирганин билиб,
Азоб чекади, ўзини уради.
Унинг кўзида Геро фариштадек
Пок, ҳаётлигидан ҳам соф, гўзалроқ,
Яна ҳам дилбар, жонон тус олади.
Агар севса йиғлайди, дод солади;
Гарчи айбдор деб билса ҳам, яна
Айблагани учун пушаймон бўлади.
Шундай қилайлик. Кўнглингиз тўқ бўлсин,
Ишимиз мен айтганимдан минг чандон
Гўзал ҳам бўлади. Бордию хато
Кетсам, Геро ўлибди, деган миш-миш
Қизлик шаънига бир парда бўлади.
Ҳеч нарса чикмаганда-чи? Менинг бу
Режам бадном бўлган бу қизингизни
Кўзлар, тиллар, ҳақоратлардан сақлаб,
Монастирга яшириш имконини
Беради.
Б е н е д и к т. Яхши тадбир, Леонато.
Ўзингиз биласиз: мен шаҳзодага
Ҳам, Клавдиога ҳам яқин одамман,
Уларни севаман. Шундай бўлса ҳам,
Танангиз билан жонингиз бир бутун
Бўлганидай, мен сиз билан бирман.
Л е о н а т о. Ҳозир қайғу наҳрига ғарқ бўлганман,
Чўп бўлса ҳам осилишга тайёрман.
М о н а х. Кўнгалингиз учун қуллук. Дард қандай
Бўлса, шифоси ҳам шундай, дейдилар.
(Герога.)
Қизим, яшаш учун ўлиб тур! Балки
Никоҳинг кечроқ бўлар. Қаноат қил.
Б е н е д и к т билан Б е а т р и ч е дан бўлак ҳамма чиқиб кетади.
Б е н е д и к т. Синьора Беатриче, боятдан бери йиғлаб турибсизми?
Б е а т р и ч е. Ҳа, ҳали яна узоқ йиғлайман.

Б е н е д и к т. Йиғлашингизни истамас эдим.
Б е а т р и ч е. Истакка нима ҳожат: унингсиз ҳам йиғлаяпман.
Б е н е д и к т. Қаттиқ аминман: гўзал бўлангизга бўҳтон қилишади.
Б е а т р и ч е. Ох, бўламнинг гуноҳсизлигини исбот қила оладиган одам топилса, мен ундан жонимни ҳам аямасдим!
Б е н е д и к т. Сизга шу дўстона хизматни кўрсатиш йўли борми?
Б е а т р и ч е. Йўли-ку бор-а, лекин дўст йўқ.
Б е н е д и к т. Бу хизматни эркак киши қилса ҳам бўлаверадими?
Б е а т р и ч е. Бу эркак кишининг иши, лекин сизники эмас.
Б е н е д и к т. Дунёда сизни ҳамма нарсадан ортиқ севаман. Ғалати-а?
Б е а т р и ч е. Тўғри, ғалати, лекин ҳақиқатлиги менга маълум эмас. Мен ҳам сизни дунёда ҳамма нарсадан ортиқ севаман, дейишим мумкин бўлганига ўхшаган гап. Гапим рост бўлса ҳам, лекин сиз менга ишонмайсиз. Мен ҳеч нарсага иқрор ҳам бўлмайман, ҳеч нарсани рад ҳам қилмайман. Мен бўлам тўғрисида гапиряпман.
Б е н е д и к т. Қиличим билан қасамёд қиламанки, сен мени севасан, Беатриче!
Б е а т р и ч е. Қиличингиз билан қасамёд қилманг, яхшиси, уни томоғингиздан ўтказиб юбора қолинг.
Б е н е д и к т. Мени яхши кўрасиз деб қиличим билан қасамёд қиламан, мени сизни яхши кўрмайди, деб айтувчиларга эса қиличимни биқинидан ейишга мажбур қиламан.
Б е а т р и ч е. Шу сўзларингизнинг ўзини томоғингиздан ўтказиб юбормасангиз гўрга эди.
Б е н е д и к т. Сиз турганда, томоғимдан бундай ширин нарсалар ўтмайди. Онт бўлсин, сизни жондан севаман.
Б е а т р и ч е. Худо гуноҳимни кечирсин!
Б е н е д и к т. Қандай гуноҳингизни, гўзал Беатриче?
Б е а т р и ч е. Гапимни вақтида бўлиб қўйдингиз: сизни севаман деб, менинг ҳам онт ичишимга оз қолдим.
Б е н е д и к т. Бутун қалбингдан онт ич.
Б е а т р и ч е. Қалбим бутунлай сизга бериб қўйилган: онт ичгани зарраси ҳам қолмаган.
Б е н е д и к т. Буюр, амр эт: сен учун бирон нарса қилай.
Б е а т р и ч е. Клавдиони ўлдиринг!
Б е н е д и к т. Ўлсам ҳам ўлдирмайман!
Б е а т р и ч е. Раддиянгиз билан мени ўлдиряпсиз. Алвидо!
Б е н е д и к т. Шошманг, азизим Беатриче...
Б е а т р и ч е. Шу ерда турган бўлсам ҳам, аллақачон кетганман. Сизда севгининг сояси ҳам йўқ. Илтимос қиламан, қўйворинг!
Б е н е д и к т. Беатриче!
Б е а т р и ч е. Йўқ-йўқ, кетаман.
Б е н е д и к т. Дўст бўлайлик.
Б е а т р и ч е. Албатта, душманим билан олишгандан кўра мен билан дўст бўлиш осонроқ.
Б е н е д и к т. Наҳотки Клавдио душманинг бўлса?

Б е а т р и ч е. Синглимга тухмат қилиш, уни шарманда қилиш, рад этиш билан, ажабо, разил, энг ифлос киши эканлигини исбот қилмадимми? О, афсуски, эркак эмасман! Ҳаёсиз! Бўламни розилигини олгунча кўлида кўтариб юрди, кейин эл кўзида ерга урди, қабих ёвузлик билан бўҳтонлар қилди! Эҳ, Худо, мени эркак қилиб яратсанг нима бўларди! Бағрини юлиб олиб, бозор ўртасида еб ташлардим!

Б е н е д и к т. Менга қаранг, Беатриче...

Б е а т р и ч е. Деразадан туриб бир эркак билан гаплашган эмиш!

Топган гапларини қаранг!

Б е н е д и к т. Лекин, Беатриче...

Б е а т р и ч е. Бечора Геро! Ҳақорат қилишди, тухмат қилишди, ҳалок қилишди-я!

Б е н е д и к т. Беат...

Б е а т р и ч е. Садқайи шахзода-ю граф кетларинг! Ажаб олижаноблик! Тагин у киши граф эмиш. Оғзидан бол томиб турган графча! Ҳа, ўйнаш қилса арзийдиган ширин йигитча! Кошки эди унинг таъзирини бериб кўядиган эркак бўлсам! Ёки менинг ўрнимда мардлигини кўрсата оладиган бирон дўстим бўлса! Лекин мардлик ширин сўзлар, жасурлик – қочириқлар қозонида эриб кетган; эркаклар эса бус-бутун ҳавойи сўзларга, қуруқ маҳоватларга айланган. Ҳозир кимда-ким ёлғонни кийса, бош эгишни билса – ана ўша одам қаҳрамон. Модомики, ҳар қанча хоҳлаганимга қарамай эркак бўлолмас эканман, майли, доғу ҳасратда хотин бўлиб ўлиб кетай.

Б е н е д и к т. Тўхта, жоним Беатриче. Қўлим билан қасамёд қиламанки, сени севаман.

Б е а т р и ч е. Мени яхши кўрсангиз, қўлингизга қасамдан кўра боптароқ иш топинг.

Б е н е д и к т. Граф Клавдионинг Герога тухмат қилганига аминмисиз?

Б е а т р и ч е. Кўксимда юрак, калламда ишонч борлигига қанчалик амин бўлсам, бунга ҳам шунчалик аминман.

Б е н е д и к т. Бас; ваъдам шу: графни дуэлга чақираман. Қўлингизни ўпаману, сизни тарк этаман. Қўлим билан қасамёд қиламанки, Клавдио каттиқ жазосини олади. Менинг қандайлигимни қулоғингизга етиб келган гапларга қараб билиб олаверинг. Бориб, бўлангизни юпатинг. Мен ҳаммага Геро ўлиб қолди, деб айтаман. Энди яхши қолинг.

Чиқиб кетишади.

И К К И Н Ч И С А Ҳ Н А

Қ и з и л, Бу л а в а, судья кийимида п р о т о к о л ч и киради;

с о қ ч и л а р К о н р а д билан Б о р а ч и о ни олиб киришади.

Қ и з и л. Жамоат жамми?

Б у л а в а. Ҳой, мирзога курси билан ёстиқ олиб кел.

П р о т о к о л ч и. Қани ишнинг хунугини чиқарганлар?

Қ и з и л. Ҳа, мен билан, мана, оғайним.

Б у л а в а. Ҳа-ҳа, тўғри: биз буларни имтиҳон қилишимиз керак.

П р о т о к о л ч и. Э, сўроқ қилинадиган айбдорлар қани деяпман?

Қайси бирингиз катта бўлсангиз, айбдорлар шунинг ёнига келишсин.

Қ и з и л. Ҳа, уқдим, менга яқин келишсин. Отинг нима, оғайни?
Б о р а ч и о. Борачио.
Қ и з и л. Ёзиб қўйинг, барака топгур: Борачио. Сеникичи, миттивой?
К о н р а д. Мен дворянман, тақсир, отим – Конрад.
Қ и з и л. Ёзинг. Дворян Конрад. Худога ишонасизларми, жаноблар?
К о н р а д билан Б о р а ч и о. Ҳа, тақсир, ишонсак керак, деб умид қиламиз.
Қ и з и л. Ёзинг: ишонсак керак, деб умид қилишади. Айтмоқчи, Худони олдинга қўйинг. Исбот бўлди, ҳадемай ҳамма ҳам буни кўради. Ўзларингиз тўғрингизда нима дейсизлар?
К о н р а д. Биз ҳечам фирибгар эмасмиз, тақсир.
Қ и з и л. Бу миттивой ўларча қув экан – ёлғон айтсам нон қорнимга урсин! Лекин мен боппайман буни. Хей, сиз яқинроқ келинг. Қулоғингизга битта гапим бор: одамлар сизларни фирибгар дейишяпти, ҳа!
Б о р а ч и о. Мен бўлсам: биз фирибгар эмасмиз, дейман.
Қ и з и л. Бўпти, нари тулинг. Худо урсин, булар тил бириктириб олишган. Булар фирибгар эмас, деб ёздингизми?
П р о т о к о л ч и. Жаноб пристав, сўроқни нотўғри қияпсиз: соқчиларни чақириб сўрашингиз керак – қораловчи ўшалар.
Қ и з и л. Ҳа, албатта, энг яхши усул шу. Соқчилар яқин келсин. Йигитлар, шаҳзода номи билан буюраман: шу одамларни қораланглар.
Б и р и н ч и с о қ ч и. Манави одам-чи, тақсир, шаҳзоданинг укаси дон Хуанни аблаҳ деди.
Қ и з и л. Ёзинг: шаҳзода дон Хуан – аблаҳ. Ия, шаҳзоданинг укасини аблаҳ дейиш қасамни бузиш-ку!
Б о р а ч и о. Жаноб пристав...
Қ и з и л. Барака топгур, жим бўл, худо хайрингни берсин. Ростини айтсам, турқинг менга ёқинқирамаяпти.
П р о т о к о л ч и. У тағин нима деди?
И к к и н ч и с о қ ч и. Синьора Герони ёлғондан айблаш учун дон Хуандан минг дукат олдим, деди.
Қ и з и л. Э, э, бориб турган талончилик-ку бу!
Б у л а в а. Ибодат-ла қасамёд қиламанки, тўғри!
П р о т о к о л ч и. Яна?
Б и р и н ч и с о қ ч и. Граф Клавдио менинг сўзимга ишониб, эл кўзида Герони шарманда қилмоқчи, уйланишдан айнимоқчи бўлди, деди.
Қ и з и л. Вой муттаҳам! Бу қилмишинг учун турмада чириб кетасан.
П р о т о к о л ч и. Яна?
И к к и н ч и с о қ ч и. Бўлгани шу.
П р о т о к о л ч и. Шуларнинг ўзи етиб ортади; минг тонинг, энди фойдаси йўқ, оғайнилар. Дон Хуан шу бугун эрталаб яширикча қочиб кетди. Шу сабаб билан Геро қораланди, рад қилинди, зарба зўридан юраги ёрилиб ўлди. Жаноб пристав, буюринг: бу азаматларни боғлашиб, синьор Леонатонинг олдига олиб боришсин. Мен олдин бориб, сўроқ протоколи билан таништириб турай.
Б Е Ш И Н Ч И П А Р Д А

Б И Р И Н Ч И С А Ҳ Н А

Леонато уйининг олди.

Леонато билан Антонио киради.

А н т о н и о. Э, ғамга чўкиб, этингни ейишинг

Ақлданми? Бу аҳволда ўзингни

Нобуд қиласан!

Л е о н а т о. Қўй маслаҳатингни.

Барибир, бир қулоғимдан киради,

Иккинчисидан чиқиб кетади. Қўй!

Мендай пешонаси шўр одамгина

Тасалли бериши мумкин-ди менга.

Менга шундай бир отани кўрсатки,

У ҳам қизини мендай севсин, мендай

Қизидан жудо бўлган бўлсин – ана

Шундай киши менга тасалли берсин.

Унинг қайғусини меники билан

Солиштириб боқ, ҳеч фарқи бўлмаса,

Қайғуси меникидай оғир бўлса,

Оҳ-воҳ ўрнига соқолин силаб,

Истеҳзо билан: “Йўқол, қайғу!” деса,

Юрак чокин мардона сўзлар билан

Тикса, беғамлар ўртасида ғамин

Унутолса, шундай одамни кўрсат.

Ана шундан ўрганаман сабрни.

Лекин бундай одам йўқ асло, ака!

Бошига қайғу ҳасрат тушмаган

Ҳар бир киши ўғит қилаверади.

Бошига қайғу тушганда-чи, ўзи

Ўғитни ғазабга айлантиради,

Гарчи ҳасратни ўғит, қалб ярасин

Сўз билан даволаб келган бўлса ҳам.

Йўқ! Қайғудан қадди букилганларга

Ҳар вақт сабр дорисин берадилар.

Лекин бошларига қайғу тушганда,

Ўз ўғитларига ўзлари парво

Қилмай, доғу ҳасратда ёнадилар.

Ўғитингни қўй, ака! Ярам баттар

Оғрияпти.

А н т о н и о. Ёш бола билан катта

Одамнинг фарқи қайда қолди унда?

Л е о н а т о. Ўтинаман, гапирма. Эл қатори

Одамман мен ҳам. Тиши оғриганда

Войламайдиган донишманд бормикан

Дунёда? Сўзлари билан Худога

Ўхшаса ҳам, дарду изтиробга нафрат

Билан қараса ҳам, яна войлайди.

А н т о н и о. Лекин ҳамма оғирликни ўзингга
Олма: тухматчилар ҳам жазо тортсин.
Л е о н а т о. Бу гапинг тўғри – шундай қилиш керак.
Юрагим сезиб турибди: Геро оқ;
Клавдио ҳам, шахзода ҳам, қизимни
Қоралаганларнинг бари ҳам буни
Билмоғи албатта, албатта, керак.
Дон Педро, Клавдио киради.
А н т о н и о. Ана шахзода билан Клавдио шу
Ёққа келяпти.
Д о н П е д р о. Ассалом, яхшилар.
К л а в д и о. А-а, саломатмисизлар, жаноблар!
Л е о н а т о. Менга қаранг...
Д о н П е д р о. Вақтим йўқ, Леонато.
Л е о н а т о. Вақтингиз йўқми, шахзода? Ҳа, ана
Катта йўл, кета биласиз, марҳамат.
Д о н П е д р о. Қўйинг, жанжал чиқарманг, мухтарам тақсир.
А н т о н и о. Жанжалдан ишга наф чикса-ку, ё у,
Ё мен бу ерда ўлишдан тоймасдик.
К л а в д и о. Ким хафа қилди?
Л е о н а т о. Ким? Сен, сен доғули!
Сен! Қиличга қўл югуртирма, мени
Қўрқитолмайсан!
К л а в д и о. Сизга қасд қилгунча
Қўлим синсин. Билмай қолдим: қўл ўзи
Бориб ёпишди қиличга.
Л е о н а т о. Гапирма!
Сенга мазах қилдирмайман ўзимни!
Кексалик ҳуқуқини ниқоб қилиб:
“Ёшликда у қилган эдим, бу қилган
Эдим” ёки “ёш бўлсам у қилардим,
Бу қилардим”, дейдиган аҳмоқмасман.
Сен мени ҳам, Герони ҳам шунчалик
Ҳақорат қилдингки, мартабамга ҳам,
Оқ сокол ва кекса ёшимга ҳам
Қарамай мажбурман сени дуэлга
Чақирмоққа. Билиб қўй: сен қизимни
Беғуноҳ айбладинг. Тухматингдан
Хазон бўлди бечора. Боболарим
Сағанасида ётибди ҳозир у.
Қабиҳ ёлғонинг билан қора қилдинг
Юзини!
К л а в д и о. Мен?
Л е о н а т о. Ҳа, сен! Сен! Сен!
Д о н П е д р о. Ёлғон бу
Гапларинг, чол.

Л е о н а т о. Шаҳзода, баҳор чечаги
Янглиқ гуллаган бунинг ёшлигидан,
Қиличбозликдаги зўр санъатидан
Қўркмай, ҳозир исбот қилиб бераман.
К л а в д и о. Йўқ, тўхта!
Мен сиз билан олишмайман.
Л е о н а т о. Қочиб қутулолмайсан!
Сен қизимни ўлдирдинг! Энди мени
Ўлдирсанг – мардни ўлдирган бўласан.
А н т о н и о. Иккаламизни ўлдирсин бу бола.
Қайтиш йўқ! Ҳа, олдин мен солишаман!
Майли, мени енгсин, лекин қайтмайман!
Чиқар қиличингни, шум така! Тез бўл!
Бурнингни ерга ишқайман, бола! Ҳа,
Бу аслзоднинг сўзи: ишқайман!
Л е о н а т о. Ака...
А н т о н и о. Жим! Худо шоҳид: мен Герони
Севардим. Геро ўлди! Муттаҳамлар
Ўлдирди уни! Илонни янчишга
Мен қанчалик муштоқ бўлсам, булар ҳам
Янчилишга шунчалик муштоқ! Она
Сути оғзидан кетмаган болалар!
Мақтанчоқлар, шумтакалар, аблаҳлар!
Л е о н а т о. Антонио...
А н т о н и о. Жим! О, буларни жуда
Яхши биламан. Ичларини кўриб
Турибман: ёлғончи, иғвогар, сассиқ
Алаф булар! Касблари фақат ёлғон,
Тухмат, икки юзламалик, ялтоқлик!
Ўн оғиз ваҳимали сўз, даҳшатли
Кепата билан ёвларин кўрқитмоқ
Кунлари – шунда ҳам юраклари
Дов берса. Мана шундай пасткаш булар!
Л е о н а т о. Ҳай, ака, Антонио...
А н т о н и о. Аралашма,
Менга қўйиб бер бу ноинсофларни!
Д о н П е д р о. Ярангизга туз сепмаймиз, синьорлар.
Геронинг ўлимига ачинаман.
Лекин онт бўлсин: гуноҳи шубҳасиз
Исбот бўлди, рад қилолмайсиз.
Л е о н а т о. Шаҳзодам!..
Д о н П е д р о. Эшитмайман гапингизни!
Л е о н а т о. Эшитмайсизми? Юр, ака, буларни
Эшитишга шундай мажбур қилайки!
А н т о н и о. Ҳа, биримиз бунинг хунин тўлаймиз.
Л е о н а т о билан А н т о н и о чиқиб кетади.

Бенедикт киради.

Дон Педро. Э, ана биз қидириб юрган одам.

Клавдио. Хўш, синьор, қандай янги гаплар бор?

Бенедикт. Ассалом, жаноб олийлари.

Дон Педро. Салом, синьор. Сал кам муштлашишни ажратиш учун сал кам вақтида келдингиз.

Клавдио. Иккита тишсиз чол бурунларимизни тишлаб олишига сал қолди.

Дон Педро. Леонато билан акаси. Сен нима дейсан бу ҳақда? Агар қиличбозлик қилсак, уларга нисбатан жудаям ёшлик қилиб қолармидик, дейман.

Бенедикт. Тенгсиз курашда баҳодирлик бўлмайди. Мен иккалангизни излаб келган эдим.

Клавдио. Биз ўзимиз сени қидирмаган жойимиз қолмади. Жуда сиқилиб кетдик, бир вақтичоғлик қилсак. Қизик гапларинг билан пича кулдирмайсанми?

Бенедикт. У нарсаси – қинимда. Нима, чиқарайми?

Дон Педро. Ия, қизик, гапларингни ёнингда олиб юрасанми?

Клавдио. Қинда олиб юриладиган қизик гаплар кўп одамнинг биқинидан дарча очган эди, буники қизик бўпти-ку. Ёнингдан ўша қизик гапларингни чиқарсангу, бир оз баҳримизни очсанг – илтимос.

Дон Педро. Онт бўлсин: бунинг рангида ранг қолмабди. Бетобмисан ё жаҳлинг чиқиб турибдими?

Клавдио. Дадил бўл, оғайни! Ташвиш 1085 н\у1084 мушукни ҳам ейди, дейдилар;

лекин сен шундай бардам йигитсанки, ўзинг ташвишни еб қўясан.

Бенедикт. Синьор, масхарали сўзларингиз менга қаратилган бўлса, мен уларни оғзингиздан чиқмай илиб оламан¹. Гаплашишга бошқа мавзу топсангиз, мумкинми?

Клавдио. Бўлмаса, бунга бошқа найза беринг, ўзиникини синдириб қўйибди.

Дон Педро. Кундуз ёруғи билан қасамёд қиламанки, бу рангдан рангга кириб боряпти. Чоғимда, қаттиқ жаҳли чиққан кўринади.

Клавдио. Ундай бўлса, нима чора кўришини билади.

Бенедикт. Рухсат этинг, қулоғингизга бир гап айтай.

Клавдио. Дуэлга чақириб юрмагин тагин, Худо асрасин.

Бенедикт. (*Клавдиога секин.*) Аблахсиз. Рост айтяпман. Қаерда десангиз, қандай десангиз, қай вақт десангиз – буни исбот қилишга тайёрман. Кўнишингизни талаб қиламан, акс ҳолда ҳамма олдида сизни кўрқоқ деб атайман. Сиз ажойиб бир қизни жувонмарг қилдингиз, унинг ўлими сизга қиммат тушади. Жавобингизга мунтазирман.

Клавдио. (*баланд.*) Таклифингизни бажонидил қабул қиламан ҳам яхшилаб меҳмон қилишингизга кўз тутиб қоламан.

Дон Педро. Нима гап? Зиёфатми?

Клавдио. Ҳа, бу мени жуда миннатдор қилди. Бу мени бузоқ калла шўрваси билан бичилган хўроз қовурмасига таклиф қияпти. Агар мен

буни яхшилаб қиймаламасам, билингки, пичоғим ҳеч нимага ярамас экан.
Зиёфатда ўрмон қуши ҳам бўладими?

Б е н е д и к т. Аскиянгизнинг оёғи енгил экан – йўргалаб кетяпти.

Д о н П е д р о. Сенга айтиб қўйиш керак. Яқинда Беатриче бурролигини роса мақтади. Мен сенинг ақлингни ўтқир дедим. “Тўғри, шунчалик ўтқирки, сувни кесмайди”, дейди. Мен: “Ақлини кенг, демоқчи эдим”, десам, “Ҳа, шунча кенги, ҳеч нарсга кўринмайди”, дейди. Мен: “Ақли ёқимли демоқчи эдим”, десам, “Тўғри, одам жунжикиб кетади”, дейди. Мен: “Ақли зўр демоқчи эдим”, десам, “Ҳа, баракалла, шунча зўрки, соя ҳам ташламайди”, дейди. Мен: “Тили яхши ишлайди”, десам, “Тўғри, душанба куни кечкурун менга бу тўғрида қасамёд қилган эди, сешанба куни эрталаб қасамини бузди. Тилининг тагида яна битта тили бор; иккала тилини жуда яхши ишлатади”, дейди. Роса бир соат мана шу тахлит пўстагини қоқди, шундай бўлса ҳам, бир “ох” уриб, “Италияда ундан яхшироқ одам йўқ”, деди.

К л а в д и о. Шундан кейин аччиқ-аччиқ йиғлади-ю, уни бошимга урамани, деди.

Д о н П е д р о. Ҳа, шундай бўлди. Лекин бутун иллат шундаки, агар Яъни ниҳоятда кучли рақиб эканликларига ишора қилмоқда.

Беатриче буни жинидан баттар кўрмаганда, албатта, жон-дили билан яхши кўриб қолган бўларди. Чолнинг қизи айтиб берди бизга.

К л а в д и о. Ипидан-игнасиғача айтиб берди. Иннайкейин: “Боғда беркиниб турганлиғига Худо шоҳид” ҳам деди.

Д о н П е д р о. Қани, ёввойи буқанинг мугузларини қачон доно Бенедиктнинг калласига ўрнатамиз?

К л а в д и о. Ҳа, остига: “Хотин олган Бенедикт шу ерда туради”, деб ёзиб ҳам қўямиз.

Б е н е д и к т. Яхши қол, бола. Гапимга тушундинг. Ихтиёр, энди бемалол валақлайверасизлар. Мақтанчоқлар қиличини ҳеч кимга тегизолмай бекорга ўқталишгандай, сизнинг аскияларингиз ҳам ҳеч кимга тегмайди. – Жаноб олийлари, менга кўрсатган лутфи-карамингиздан миннатдорман, шундай бўлса ҳам сизни тарк этишга мажбурман. Сизнинг қонунсиз укангиз Мессинадан қочиб кетди. Сиз ана ўша билан биргалашиб фариштадай қизни жувонмарг қилдингиз. Она сути оғзидан кетмаган бу шумтака билан яна кўришамиз. Унгача яхши қолиб турунглр. (Чиқиб кетади.)

Д о н П е д р о. У жиддий гапирди.

К л а в д и о. Бориб турган даражада жиддий. Лекин онт ичаман, Беатричени яхши кўрганлигидан шундай қияпти.

Д о н П е д р о. Сени дуэлга чақирдимиз?

К л а в д и о. Чақирганда қандай.

Д о н П е д р о. Қизик, одамлар кўчага кийимларини кийиб чиқишади-ю, ақллари уйда эсан чиқариб қолдиришади!

К л а в д и о. У ўзини пашша олдидаги фил деб билади, холбуки, бундай одам олдида пашша минг чандон доно.

Д о н П е д р о. Бўлди, бас! Энди ақли-хушимизни йиғиштириб, ишга

жиддийроқ қарайлик. Укамни қочиб кетди, дедими?

Қизил, Булава, Конрад ва Борачи билан соқчилар киради.

Қ и з и л. Юр, юр, барака топгурлар. Агар ҳақ-адолат сизларни бир нима қилолмаса, гуноҳ билан савобни тортадиган тарозиси синди деявер. Сен лаънати иккиюзламачиларни бопплайдиганлар топилиб қолади.

Д о н П е д р о. Бу қандай бўлди? Укамнинг йигитларидан иккитасини боғлаб олиб келишяпти. Биттаси – Борачио!

К л а в д и о. Нимага қамашган экан, сўраб кўринг, жаноби олийлари.

Д о н П е д р о. Тақсирлар, бу одамлар нима гуноҳ қилишди?

Қ и з и л. Ҳалиги, бу одамлар, тақсир, ёлғон гап ташишди, иннайкейин, мен сизга айтсам, нотўғри гапиришди; иккиламчидан, тухмат қилишди; олтиламчидан, ҳа, буниси охирги айблари, фариштадай қизни қора қилишди; училамчидан, нотўғри даъвони тасдиқлашди; охирги айблари яна шуки, булар ёлғончи, фирибгар.

Д о н П е д р о. Бириламчидан, мен булар нима қилишди, деб сўраяпман. Училамчидан, айблари нимада деб сўраяпман. Олтиламчидан, ҳа, буниси охирги саволим, булар нима учун қамалишди? Охирги саволим яна шуки, буларни нимада айблаяпсизлар?

К л а в д и о. Бу ҳамма моддалар тўғри муҳокама қилинса, онг бўлсин, турли шаклларда берилган битта саволнинг ўзи!

Д о н П е д р о. Нима қилиб қўйдинглар, жаноблар, нимага сизларни боғлаб, сўроқ қилгани олиб кетишяпти? Бу билимдон пристав шунчалик устамонки, ҳеч нарсани тушуниб бўлмади. Айбларинг нимада?

Б о р а ч и о. Марҳаматли шахзода, мени сўроққа юбортирманг: ўзингиз эшитинг, кейин, майли, граф мени ўлдирсин. Мен сизни кўзларингизни бақрайтириб туриб алдадим. Сизнинг доно ақлингиз етмаган нарсани мана бу хумкаллар пайқаб қолишди. Укангиз дон Хуан синьора Герога бўхтон қил деб мени йўлдан оздирганини мана бу одамга айтиб мақтанувдим, ановилар шу бугун кечаси орқамдан пойлаб гапимни эшитиб олишибди. Сизларни боққа бошлаб келишганини, у ерда Геро кийимларини кийиб олган Маргарита билан дилкашлик қилганимни кўрганларингизни, кейин никоҳ устида бечорани шарманда қилганларингизни бунга айтиб берувдим. Менинг пасткаш қилиғим протоколга тушди. Лекин шармандалигимни яна бир қур айтиб ўтиргандан кўра, пасткашлигимни ўлимим билан тасдиқлашга тайёрман. Бечора қиз мен билан хўжайин қилган тухмат қурбони бўлди. Қисқаси, пасткашлигим учун жазо олишдан бошқасини хоҳламайман.

Д о н П е д р о. (*Клавдио.*) Хўш, бу сўзлар бағрингга наштар бўлиб Санчилмадими, о бечора йигит?

К л а в д и о. Ундан баттар захар жомин кўтардим!

Д о н П е д р о. (*Борачиога.*) Нахотки укам йўлдан урган бўлса?

Б о р а ч и о. Хизматимга катта пул ҳам тўлади.

Д о н П е д р о. У ўзи хиёнат уяси эди;

Шу пастликни қилибди-ю қочибди.

К л а в д и о. О, Геро, мени мафтун қилган ойдек
Жамолинг яна қалбимда тирилди!

Қ и з и л. Бўлди, даъвогарларни олиб чиқинг! Протоколчи синьор Леонатога ахволни маъруф қилгандир. Ҳа, жаноблар, лозим пайтда ва лозим ўринда тасдиқлаш эсларингиздан чиқмасинки, мен – эшакман. Б у л а в а. Ана, синьор Леонатонинг ўзлари ҳам протоколчи билан келяптилар.

Л е о н а т о, А н т о н и о, б а ё н ч и киради.

Л е о н а т о. Қани у муттаҳам? Шундай ёвузни

Кўрганимда эҳтиёт бўлиш учун

Башарасини кўриб қўяй. Қани у?

Б о р а ч и о. Ёвузни кўрмоқчимисиз? Мана – мен.

Л е о н а т о. Маъсум фариштани тухмат билан

Ўлдирган сенмисан?

Б о р а ч и о. Ҳа, ёлғиз ўзим.

Л е о н а т о. Йўқ, аблах, ўзингга тухмат қияпсан.

Қара: мана бу икки суфо киши,

Учинчиси қочди – буларнинг иши!

О, Герони ўлдирганингиз учун

Қуллуқ, шахзода. Бу қилмишингизни

Ҳам тиркаб қўясиз шуҳратингизга.

К л а в д и о. Кечирим сўрашга оғзим бормаиди.

Лекин жим ҳам қололмайман. Гуноҳим

Фақат адашганим бўлса ҳам, майли,

Шу гуноҳимни ювай, нимаики

Тилагингиз бўлса айтинг.

Д о н П е д р о. Онт бўлсин,

Мен ҳам шундай. Соқолингиз ҳурмати,

Ҳар қандай оғир жазо берсангиз ҳам,

Бажонидил қабул қиламан.

Л е о н а т о. Лекин

Қизимни тирилтиринг деб, албатта,

Буюра олмайман – бунга ожизсиз.

Лекин илтимос: Мессинага эълон

Қилсангиз, уни гуноҳсиз ўлди, деб.

Агар севгингиз раҳнамолик қилса,

Қабрига ёдгорлик лавҳаси қўйинг;

Лавҳа шу кеча гимндай янграсин.

Эртага эрталаб келинг, кутаман.

Эндики, куёвим бўлолмадингиз,

Хўп, жияним бўлинг. Акамнинг қизи –

Мархума ожизамнинг ўзгинаси.

У отаси билан менга меросхўр.

Герога бўлган муҳаббатингизни

Шу қизга бағишланг.

Қасос ҳам ўлгай.

К л а в д и о. О, қандай камёб

Олижаноблик! Мехрингиз кўнглимни

Эритиб, кўзларимга ёш келтирди!

Хўп, розиман. Бечора Клавдиога

Ўзингиз раҳнамо бўлинг.

Л е о н а т о. Жуда соз,

Эртага иккалангизни кутаман.

Ҳозирча – хайр. Энди бу ёвузни

Маргарита билан юзлаштирамиз

У ҳам бу пасткаш ишга аралашган,

Баччағар сотилган...

Б о р а ч и о. Йўқ, онт ичаман:

У бу гаплардан хабарсиз. Ҳамма вақт

Содиқ бўлиб келган. Бунга кафилман.

Қ и з и л. Иннайкейин, тақсир, бу гаплар протоколга оқ сиёҳ билан

қора қоғозга ёзилган бўлса ҳамки, тагин мана шу даъвогар ва иғвогар мени

эшак деб сўқди. Сиздан илтимос: бунга жазо беришганида шу нарсани

эсдан чиқаришмаса. Иннайкейин, булар Фасон деган одам тўғрисида ҳам

гаплашган экан, соқчилар эшитиб қолишибди. Қулоғида ҳалқага ўхшаган

болдоқ, чаккаларида зулф бор эмиш, ҳаммадан қарзакка пул тиланиб

– юрармиш. Неча замонлардан бери одамлардан қарз олиб, қайтариб

бермаганидан, ҳамма безор бўлиб, Худо йўлига ҳам қарз бермай қўйишган

эмиш. Шуни ҳам сўраб қўясиз, илтимос-да.

Л е о н а т о. Ҳалол хизматинг ва ғамхўрлигинг учун раҳмат.

Қ и з и л. Тақсирим баайни миннатдор ўспириндай гапирадилар,

худога ҳамду сано ўқийман ўзлари учун.

Л е о н а т о. Ма меҳнатингга сийлов.

ЖАҲОН АДАБИЁТИ

Уильям Шекспир Беҳуда шов-шув

123

Қ и з и л. Хонадонингизни Худо паноҳида сакласин.

Л е о н а т о. Боринглар. Маҳбусларга қараш вазифасидан озодсан.

Раҳмат.

Қ и з и л. Бу лаънати аблаҳни топширдим ўзларига. Тақсиримдан

илтимос: ўзларига ибрат бўларли жазо берсалар, илло10'Н_o_w..._, бошқаларга сабоқ

бўлсин. Тақсиримни Худо паноҳида асрасин. Тақсиримнинг, илоҳо, ҳамиша қўллари баланд бўлаверсин. Худойим тани-сиҳатлик берсин.

Қизил, Булава, баёнчи кетади.

Л е о н а т о. Шундай қилиб, эртагача, жаноблар!

А н т о н и о. Эрталаб кутамиз. Хайр, жаноблар!

Д о н П е д р о. Келамиз.

К л а в д и о. Герони ёдлаб, кечаси

Билан фиғон қилиб чиқаман, ҳайҳот!

Д о н П е д р о ва К л а в д и о чиқиб кетади.

Л е о н а т о. *(биринчи соқчига.)*

Олиб чиқинг. Маргаритани сўроқ

Қиламиз: бу разил – жодугар билан

Қандай яқинлашганин айтиб берсин.

Ҳамма турли томонга чиқиб кетади.

И К К И Н Ч И С А Ҳ Н А

Леонатонинг боғи.

Б е н е д и к т билан М а р г а р и т а икки томондан киради.

Б е н е д и к т. Барака топгур Маргарита, илтимос, Беатричега гапим бор эди, учраштириб қўйсанг.

М а р г а р и т а. Эвазига ҳуснимни мактаб қасида ёзиб берасизми?

Б е н е д и к т. Шундай юксак услубда ёзиб берайки, Маргарита, битта ҳам шўри қурганнинг бўйи етмайди. Онт бўлсин, сен шундай мактовга арзийсан.

М а р г а р и т а. Битта ҳам шўри қурганнинг бўйи етмайдими? Наҳотки бутун умрим дорда ўтса?

Б е н е д и к т. Тилинг овчи итники сингари чакқон: ҳап дейсану, илиб оласан.

М а р г а р и т а. Сизники эса тўмтоқ ёй: тегади-ю, санчилмайди.

Б е н е д и к т. Тилим эркак кишига ўхшайди: хонимларни яралашни истамайди. Илтимос: Беатричени чақириб юбор; мени енгдинг, ниқобимни бердим.

М а р г а р и т а. Бизга қиличингиз керак, ниқоб ўзимизда топилади.

Б е н е д и к т. Агар ниқобларингизни ишлатадиган бўлсангиз, биз найзаларимизни қўллашга мажбур бўлиб қоламиз, бу эса қизларга тўғри келмайди – хавфли.

М а р г а р и т а. Ҳозир чақириб бераман Беатричени. Оғироёқ бўлмагандир деб ўйлайман.

Чиқиб кетади.

Б е н е д и к т. Демак, келади.

(Кўйлайди.)

О, севги худоси, қара менга осмондан,

Биласан ўзинг: мен заиф, аянчман чиндан...

Мен куйлаш санъатида шу маъно борлигини биламанки, на машҳур сузувчи Леандр, на қўшмачиликка бош урган Троил, на оқ шеърларнинг текис йўлларида номлари равон сирғаниб борувчи оқ олифталар галаси муҳаббат бобида мен бахтсиз янглик қуймаган. Тўғри, қофияларни келиштиролмайман: ўзимни ҳар чанд қийнасам ҳам, “гўзал хоним”га ҳаддан зиёд рангсиз: “ойим, тойим” сўзларидан бошқа қофия тополмадим; “тиғиз”га “мугуз” сўзини келтирганим кўп хавфли; “донои жаҳонга” “расвои жаҳон” қофиясидан бошқасини келтириш – аҳмоқлик бўлади. Хулласи, охири жуда хунук. Йўқ, мен шеърят сайёраси тагида туғилмаганман, шунинг учун тантанавор ифодаalar билан дилкашлик қилишга ярамайман.

Беатриче киради.

Жоним Беатриче, наҳотки мен чакирганим учун келган бўлсанг?

Б е а т р и ч е. Ҳа, синьор, яна сизнинг буйруғингиз билан кетаман.

Б е н е д и к т. О, шошма кетишга, бир дам тур...

Б е а т р и ч е. “Бир дам тур”, дедингиз, дам ўтди, алвидо! Лекин

билмоқчи бўлган нарсамни билмагунимча кетмайман: Клавдио билан ўртангизда нима гап ўтди?

Б е н е д и к т. Ҳақоратдан бўлак ҳеч нарсаси. Шу муносабат билан сени бир ўпаман.

Б е а т р и ч е. Сўз – шамол, ҳақорат эса – одамнинг баданини тешиб юборадиган елвизак; шунинг учун ўпич бермай кетаман.

Б е н е д и к т. Сўзнинг тўғри маъносини бузмай туролмайсан: бунга ҳеч суягинг йўқ. Сенга тўғриси айтаямман: Клавдио даъватимни қабул қилди; тезда дуэль қилишамиз, акс ҳолда уни қўрқоқ деб эълон қиламан. Энди жавоб қил, барака топгур: мени қайси нуқсоним учун яхши кўриб қолдинг?

Б е а т р и ч е. Биратўла ҳаммаси учун. Нуқсонларингиз нодонлик салтанатини шу қадар усталик билан беаба турадики, бирон яхши нарсани юзага чиқармайди. Энди мен ҳам сўраб қўяй: менинг қайси бир фазилатим сизни ишқ дардига мубтало қилди?

Б е н е д и к т. Ишқ дардига? Яхши гап: чиндан ҳам севги дардига мубталоман, чунки сени ихтиёримга қарши яхши кўриб қолдим.

Б е а т р и ч е. Демак, юрагингизнинг ихтиёрига қарши, а? Бечора юрак! Агар мени деб юрагингизга қарши ҳаракат қилган бўлсангиз, мен ҳам сизни деб юрагингиз овозига қулоқ солмайман. Мен ЕАу1076 дўстимнинг душманига ҳеч маҳал кўнгил бермайман.

Б е н е д и к т. Сен билан биз шу қадар дономизки, тинч ўтириб дилкашлик қилолмаймиз.

Б е а т р и ч е. Бу эътирофдан шундай хулоса чиқиши мумкин: биронта ҳам ақлли одам минбаъд ақлини мақтамайди.

Б е н е д и к т. Эски, эски гап бу, Беатриче: катта бувимизнинг замонида шундай дейилса тўғри бўларди. Бизнинг замонимизда эса одам ўлмай туриб ўзига мақбара қурдириб қўймаса, кўнғироклар чалиниб, беваси йиғлаб бўлгандан кейин уни эсдан чиқариб юборишади.

Б е а т р и ч е. Сизнингча, бу қанча чўзилиши мумкин?

Б е н е д и к т. Айтиш қийин. Чоғимда: фарёд уриб йиғлашга – бир соат, кўз ёшларининг қуришига – чорак соат кетса керак. Шу сабабли, агар шаҳаншоҳ виждон қаршилиқ қилмаса, ҳар бир ақлли киши менга ўхшаш, ўз фазилатини мақтаб айюҳаннос тортгани маъқул. Шунчалик мақталганим етар, албатта, ҳар қандай мақтовга муносибман, буни ўзим тасдиқлай оламан. Энди айтинг: бўлангизнинг аҳволи қалай?

Б е а т р и ч е. Жуда ёмон.

Б е н е д и к т. Ўзингизники-чи?

Б е а т р и ч е. Меники ҳам жуда ёмон.

Б е н е д и к т. Худога нола қилинг, менга кўнгил беринг, тузалишга ҳаракат қилинг. Энди сиз билан хайрлашаман, биров шошиб келяпти.

У р с у л а киради.

У р с у л а. Синьора, амакингиз чақиряптилар. Уй тўс-тўполон. Синьора Герони ёлғондан айблашибди, шаҳзода билан Клавдиони алдашган экан, бу ишларнинг айбдори дон Хуан қочиб кетибди. Тезроқ бординг.

Б е а т р и ч е. Балки мен билан бирга бориб, нима гаплигини биларсиз?

Б е н е д и к т. Мен истардимки, қалбингда яшасам, кўксингда ўлсам,
кўзларинг ичига дафн этилсам, шунинг учун амакинг ёнига сен билан
бирга бораман.

Чиқиб кетишади.

У Ч И Н Ч И С А Ҳ Н А

Черков.

Дон Педро, Клавдио, машғал кўтарган уч-тўртта аъён киради.

К л а в д и о. Леонатолар сағанаси шуми?

А ъ ё н. Шу, граф.

К л а в д и о (*қабр лавҳасини ўқийди.*)

“Қабиҳ тухмат билан ўлган

Ўзал Геро ушбу ерда мадфундир.

Ўлим унга абадий шухрат тожи

Кийгизди; номус кафани буркаган

Жасадини яна ўлим ҳаётга

Табаррук қилиб қайтаради.

(*Лавҳани қабрга қўяди.*)

Энди

Ўқинг бунинг устида ҳамду сано.

Қайғу санчди наштар қалбимга, эвоҳ!

Энди бошланглар тантанали гимн.

А ш у л а. Кечиргайсан, тунлар олиҳаси,

Пок қизингни ўлдирган осийни!

Ўрда туриб, юрак ноласи

Билан ўқиймиз марсиясини.

О, ярим кеча, биз билан йиғла,

Кел, зоримизни сен ҳам такрорла

Алам билан, алам билан.

Қора қабр, қайтар азиз хокни!

Ўлдирмагил зинҳор дили чокни

Ҳасрат билан, ҳасрат билан.

К л а в д и о. Тинч ёт, азизам! Энди ҳар йил келиб

Кетарман табаррук хокингни ўпиб.

Д о н П е д р о. Тонг ёришай деб қолди – машғалларни

Ўчиринг. Тонг илк нурларини йўлга!

Солди. Қаранглар: шарқда уфқ қизарди.

Ҳаммангизга раҳмат, Худо ёр бўлсин.

К л а в д и о. Хайр, уйларингизга бораверинглар.

Д о н П е д р о. Юр, кийимларимизни ўзгартириб,

Леонатоникига борайлик. У

Бизни кутиб тургандир.

К л а в д и о. Ё раббий,

Бугун кўз ёшимизни тўктирган бу

Тақдирдан ўзгасини раво кўр-да.

Чиқиб кетишади.

Т Ў Р Т И Н Ч И С А Ҳ Н А

Леонатонинг уйида бир хона.
Леонато, Антонио, Бенедикт,
Маргарита, Урсула, монах, Геро киради.
М о н а х. Герони гуноҳсиз деб айтмабмидим?
Л е о н а т о. Клавдио билан шахзода сингари;
Алданиб, Герони қоралашди-да.
Лекин Маргарита гуноҳсиз эмас,
Гарчи “мажбур қилишувди” деса ҳам.
А н т о н и о. Кўп хурсандман: охири бахайр бўлди.
Б е н е д и к т. Мен ҳам. Акси ҳолда Клавдио билан
Қиличбозлик қилишга мажбур эдим.
Л е о н а т о. Жуда соз. Қизим, аёллар, сизлар ҳам
Хоналарингизга чиқиб туринглар.
Чақирсак, ниқоб тутиб кирасизлар.
А ё л л а р чиқиб кетади.
(Антониога.)
Шахзода ҳам, Клавдио ҳам эрталаб
Келамиз деб ваъда қилган. Ролингни
Биласан: сен вақтинча жиянингга
Ота бўласан, уни Клавдиога
Хотинликка берасан.
А н т о н и о. Хотиржам бўл.
Б е н е д и к т. Ҳазрат Франциск, сизга илтимосим бор...
1 Мазкур жумла дуэлга чақириш ниятидаги яширин таҳдид ифодасини топган.
М о н а х. Қандай, ўғлим?
Б е н е д и к т. Ё кўшасиз ё акси.
(Леонатога.)
О синьорим, ниҳоят, Беатриче
Менга майли борлигини билдирди.
Л е о н а т о. Қизим кўзин бериб турди-да унга.
Б е н е д и к т. Мен ҳам кўз сузиш билан жавоб қилдим.
Л е о н а т о. Бунинг учун мендан, Клавдио ҳамда
Шахзодадан миннатдор бўласиз. Хўш?
Б е н е д и к т. Жавобингиз сирли. Хайр, ишга
Ўтайлик: гап шундаки, сизларнинг ҳам,
Менинг ҳам тилагим бир ердан чикди.
Энди илтимос – бизни эзгу никоҳ
Ипи билан боғлаб қўйсангиз бугун.
Ҳазрат Франциск ҳам ёрдам қилса.
Л е о н а т о. Хўп, мен
Розиман.
М о н а х. Ёрдамга мен ҳам тайёрман.
Шахзода билан Клавдио ҳам келди.
Д о н П е д р о, К л а в д и о, икки-учта а т ё н киради.
Д о н П е д р о. Ассалом, ҳурматли жамоа!
Л е о н а т о. Салом,

Ҳурматли шаҳзода, салом Клавдио.
Кутиб турибмиз. Қани, жиянимга
Уйланадиган бўлдингизми? Сўзланг.
К л а в д и о. Ҳа, майли, ҳабаш бўлса ҳам оламан.
Л е о н а т о. Ака, қақир қизни, никоҳ ўқишсин.
А н т о н и о чиқиб кетади.
Д о н П е д р о. Э, салом, Бенедикт! Машқинг пастроқми?
Башарангдан қиш совуғи гупиллаб,
Булутлар сузиб юрибди юзингда.
К л а в д и о. У ёввойи буқани эслатади.
Дадил бўл! Мугузингга зар суртамыз, –
Қадим замонда Муштарий ғзабидан
Буқа қиёфасида жавлон уриб,
Европани асир этган экан. Кел,
Сен ҳам асир қил бутун Европани.
Б е н е д и к т. У буқа хурсандликдан бўқираркан.
Ўшанга ўхшаган буқа бир бузоқ
Берибди отангизнинг сигирига, –
Овозингизни эшитдим-у, сизни
Ўша бузоқнинг укаси деб билдим.
А н т о н и о, ниқоб тутган а ё л л а р киради.
К л а в д и о. Жавобга биз қарз, ҳозир вақти эмас.
Қани, қайси бири менга нишонли?
А н т о н и о. Мана бу: икки қўллаб тутдим сизга.
К л а в д и о. Шу-я? – О, бир кўрай жамолингизни.
Л е о н а т о. Йўқ-йўқ, поп ҳазратлари ҳузурида
Оламан деб аввал қасам ичасиз.
К л а в д и о. Қўлингизни беринг: ҳазрат олдида
Онт бўлсинки, хўп-ҳозироқ оламан.
Г е р о(ниқобини олиб ташлаб.)
Тириклигимда – мен кўз очиб кўрган
Хотинингиз эдим, сиз эса – эрим.
К л а в д и о. Иккинчи Геро!
Г е р о. Чиндан ҳам – иккинчи.
Униси иснод балосидан ўлди,
Мен эсам тирикман. Тирик турганим
Рост бўлганидай, ҳа, поклигим ҳам рост.
Д о н П е д р о. Ўша Геро! Ўлган Геро-ку бу!
Л е о н а т о. Ҳа, Тухмат ўти ўчгунча ўлиб турди.
М о н а х. Хўп, олдин никоҳни қилайлик, кейин
Геронинг ўлгани тўғрисидаги
Жумбоқни ўзим ечиб бераман.
Ҳозирча мўъжизадан ҳайрон бўлманг.
Ҳаммангиз орқамдан черковга киринг.
Б е н е д и к т. Ҳазрат, тўхтанг. Қайсингиз Беатриче?
Б е а т р и ч е. *(ниқобини олади.)* Мен бўла қолай. Нима истайдилар?

Б е н е д и к т. Мени севасизми?
Б е а т р и ч е. Шунга яқинроқ.
Б е н е д и к т. Демак, амакингиз, шахзода ҳамда
Клавдио менга онт ичганларида
Алданишган экан-да?
Б е а т р и ч е. Сиз-чи, мени
Севасизми?
Б е н е д и к т. Шунга яқинроқ.
Б е а т р и ч е. Демак,
Геро, Маргарита, Урсула менга
Онт ичганларида алданган экан-да?
Б е н е д и к т. Улар: ишқингда хазон бўлди, деб онт
Ичишган эди.
Б е а т р и ч е. Менга ҳам, ўлгидай
Ошиқ деб қасамёд қилишган эди.
Б е н е д и к т. Ҳаммаси бекор гап экан! Демак, сиз
Мени севмайсиз?
Б е а т р и ч е. Йўқ, фақат дўст каби...
Миннатдорлик юзасидан...
Л е о н а т о. Бўлди! Онт ич: Бенедиктни севасан.
К л а в д и о. Мен қасамёд қиламан: бу севади.
Мана бунга далил: бир парча қоғоз –
Беатриче ҳақида бир қасида.
Г е р о. Мана иккинчи далил: Беатриченинг
Қўли билан ёзилган бир эътироф.
Бунда Бенедиктга ишқи ёзилган.
Б е н е д и к т. Ана бу мўъжизани қаранг! Қўлларимиз дилларимизга
қарши шаҳодат беряпти. Бўпти, сени олганим бўлсин. Лекин кундуз
ёруғига онт бўлсинки, сенга ачинганимдан оламан.
Б е а т р и ч е. Қаршилиқ қилишга юрагим дов бермайди. Лекин куёш
нурларига онт бўлсинки, сизни бевақт ўлимдан сақлаш учунгина ён
босаман; одамлар сизни сил бўлиб қолаёзди, дейишяпти.
Б е н е д и к т. Тўхта! Оғзингни ёпиб қўй!
(Ўнади.)
Д о н П е д р о. Уйланган Бенедиктнинг ҳоли қалай?
Б е н е д и к т. Менга қаранг, шахзода: илмоқли гап усталарининг
бир араваси ҳам мени йўлимдан қайтаролмайди. Мени ҳажв ва
эпиграммалардан қўрқади, деб ўйлаётганингиз йўқми? Агар ўтқир сўз
из қолдирадиган бўлса, ҳаммамиз доғ бўлиб юардик. Гапнинг лўндаси:
уйланишга бел боғладимми – уйланаман, агар бунга бутун дунё қарши
чиққанда ҳам. Шунинг учун илгарилари айтган гапларимни бетимга
солишнинг кераги йўқ – одам боласи шунақа – ўзгариб туради. Энди
сенга келсак, Клавдио, сени яхшилаб калтакламоқчи эдим, аммо энди
қариндошга ўхшаш бўлиб қолдик, шунинг учун заха емай юравер, бўламга
муҳаббат қўявер.
К л а в д и о. Мен Беатричени олмайсан деб юрган эканман. Унда

иккиюзламалигингни юзингдан сидириб ташлардим. Агар бўлам сенга
кўз-қулоқ бўлиб турмаса, барибир, бу ўйинингни яна давом қиласан.
Б е н е д и к т. Бўлди, бўлди, энди ярашдик! – Келинлар, никоҳдан
ўтмай туриб, бир ўйинга тушиб олайлик: юракларимиз дукурлаб,
қайлиқларимизнинг оёқлари буралиб қолсин.

Л е о н а т о. Ўйинга тўйдан кейин тушасизлар!

Б е н е д и к т. Йўқ, номусим хоотири қасамёд қиламанки, тўйдан аввал!
Ҳой, мусиқа! Шахзода, машқингиз йўқ? Уйланинг, хотин олинг! Учида
мугузи йўқ ҳасса ҳам ҳассами!

Ч о п а р киради.

Ч о п а р. Шахзода! Қочиб кетган укангиз дон Хуан тутилиб, Мессинага
олиб келинди.

Б е н е д и к т. Уни эртагача эсдан чиқариб турайлик, кейин жазосини
боплаб берамиз. Ҳой, созанда бошла!

Рақс.

Ҳамма чиқиб кетади.

Рус тилидан

Мирзакалон ИСМОИЛИЙ таржимаси.